Zorro, Don Q a Estevan Rex

RODINNÝ DETEKTIVNÍ PODNIK OTCE A SYNA TŮMOVÝCH

Markéta Ř. Holanová

Zorro, Don Q and Estevan Rex
The Tůma father-and-son family detective business

This article deals with the question of the "nationalization" of the detective genre, which can be seen with increasing frequency in Czech literary culture from the last third of the 1920s, both in literary journalism and in the actual works. In this context, the prose works featuring the detective Estevan Rex, written by Ladislav and Vladimír Tůma, are a remarkable example of the trend towards domestication of the genre. In the present essay we focus in particular on the unusually broad genre field in which the individual texts are situated and the attempt, unusual at that time, to create a shared fictional world in which they take place.

Klíčová slova / Keywords

Ladislav Tůma-Zevloun — Zorro — Vladimír Tůma — Don Q — detektivka — sdílený fikční svět — parodie

Ladislav Tůma-Zevloun — Zorro — Vladimír Tůma — Don Q — detective — shared fictional world — parody

Kontakt

Ústav pro českou literaturu AV ČR; holanova@ucl.cas.cz

Markéta Ř. Holanová. „Zorro, Don Q a Estevan Rex. Rodinný detektivní podnik otce a syna Tůmových"; *Česká literatura* LXXI, č. 4, s. 464–474;

https://doi.org/10.51305/cl.2023.04.03

Ve dvacátých letech 20. století měla již detektivní próza v české literární kultuře pevně zapuštěné kořeny. V průběhu poválečného desetiletí postupně narůstal počet překladů z různých jazyků,[1] přibývalo však i původní tvorby, připomeňme například román Čestmíra Jeřábka *Lidumil na kříži* (1925) nebo práce Emila Vachka, jež bývají pokládány v oblasti domácí detektivky za pionýrské (*Tajemství obrazárny* [1928], *Muž a stín* [1932], *Zlá minuta* [1933]).

Několik próz s dnes již pozapomenutou postavou Estevana Rexe, jenž je i přes exoticky znějící jméno „králem pražských detektivů" (ZORRO 1927b: 4), představuje ukázku těchto snah o usazení žánru v domácích kulisách, po němž v druhé polovině dvacátých let stále častěji volala literární publicistika. Považujeme tyto texty za pozoruhodné i z několika dalších důvodů, přičemž v následujících řádcích se zaměříme především na tyto: žánrové pole, do něhož jsou jednotlivé texty situovány, a imaginární svět,[2] v němž se odehrávají.

Zorro a Don Q

Texty autora, skrývajícího se za pseudonymem Zorro, se v *Národních listech* začaly objevovat v průběhu roku 1922, především v příloze *Ráno*, u humorných fejetonů. Na konci června 1925 vyšla v deníku upoutávka na Zorrův detektivní román *Její čest*, v níž redakce čtenářům připomněla, že autora již znají z fejetonů, a pokračovala s upozorněním na klady nového románu: dovedně vystižené pražské prostředí a jednající osoby, rafinovaně vybudovaná zápletka s filmovou dynamikou a v neposlední řadě celková umělecká kvalita (INZERÁT 1925: 2). O pár dní později poukázal v rubrice Týdenní táčky autor s pseudonymem Zevloun na první díly dobré detektivní prózy, jejímž autorem není nikdo jiný než jeho přítel Zorro a Zevloun jej může s klidným srdcem doporučit všem (TŮMA-ZEVLOUN 1925a: 5). Zevloun bylo v *Národních listech* zavedené jméno, respektive autor. Původně tento pseudonym užíval Jozef Kuffner pro rubriku Výstavní lelky.[3] Rubriku s podobným obsahem (nyní již pod názvem Výstavní táčky) obnovil roku 1908 v rámci Jubilejní výstavy v Praze Ladislav Tůma (3. 12. 1876–11. 11. 1956), syn novináře a spisovatele Karla Tůmy (rovněž po dlouhá léta činného redaktora *Národních listů*) a dcery F. L. Čelakovského a Beaty Rajské, Marie. Tůma později Výstavní táčky přejmenoval na Týdenní

1 V překladech dominovala anglickojazyčná tvorba americké i britské provenience, doplněná severskými a francouzskými díly, v menší míře se pak objevovaly převody z němčiny.

2 K termínu imaginární svět viz Mark J. P. WOLF (WOLF 2012).

3 Rubrika vznikla u příležitosti Zemské jubilejní výstavy (otevřena 15. 5. 1891, uzavřena 18. 10. téhož roku). *Národní listy* vyčlenily zvláštní přílohu, v jejímž rámci Kuffner uveřejňoval (převážně ironické) postřehy a komentáře k dění na výstavě.

a přijal i pseudonym Zevloun, spojený s touto rubrikou (více viz LANTOVÁ 2008: 1043). Tři měsíce po zveřejnění inzerátu na *Její čest* sám Tůma v jednom z fejetonů prozradil vzájemnou provázanost pseudonymů,[4] kterou potvrdil i inzerát na román *Chodí mezi námi…*: „Zoro [sic!] = Zevloun = Lad. Tůma" (INZERÁT 1925b: 4).

Převážná část díla Ladislava Tůmy vychází z jeho práce novináře, dlouhá léta pravidelně přispíval fejetony, jejichž náměty těžil z každodenního života v Praze. Na jeho textech je patrný vliv tvorby Ignáta Herrmanna, jenž ostatně v *Národních listech* působil rovněž, společně v letech 1928–1930 vedli časopis *Švanda dudák*, který Herrmann roku 1882 založil. Tůmovou knižní prvotinou se stal soubor fejetonů *O mé ženě Žanynce* (1911, rozšířené vydání 1919 pod názvem *Žanynka*), reprezentativní výbory z novinové tvorby představují dva svazky *Zevlounových táček* (1916–1917). V knižní podobě se později objevily i jeho rozsáhlejší prózy otiskované nejprve jako seriál v novinách či časopisech (např. „románek" *Zlatý „strejda" Áda…* [1927] a jeho pokračování *„Strejda" Áda se žení* [1928]). Tůmova próza reprezentovala nenáročnou produkci určenou široké čtenářské obci (LANTOVÁ 2008: 1043), recenzenty byla přijímána vlídně, ovšem bez velkých nároků (viz např. STANĚK 1928/1929: 253). Herrmannovský humor v nich doplňovala harmonizující tendence, tíhnutí ke smírným řešením a dobrým koncům, často v podobě sňatku.

Rozsáhlejší texty uveřejněné pod pseudonymem Zorro však představovaly vykročení z tohoto typu tvorby směrem k detektivnímu žánru. První díl prózy *Její čest. Pražský detektivní román* byl otištěn 17. 6. 1925 a souběžně se závěrečným pokračováním tohoto románu, publikovaným 11. září 1925, byla uveřejněna noticka o chystaném knižním vydání, plánovaném na konec listopadu téhož roku (INZERÁT 1925c: 3).[5] Již v říjnu bylo pak v nové obrázkové příloze *Národních listů*, v deníku *Národ*, zahájeno otiskování dalšího Zorrova románu, rovněž detektivky, tentokrát s názvem *Chodí mezi námi… Pražský detektivní román* (ZORRO 1925–1926), jež bylo uzavřeno posledním dílem 23. ledna 1926, knižní vydání pak bylo anoncováno na polovinu února téhož roku.[6] O rok později, v lednu 1927, poutaly *Národní listy* na třetí Zorrovu detektivní práci, prózu *Kdo to udělal?* s podtitulem *Detektivní novela z pražského ovzduší* (IDEM 1927a), která však zůstala pouze v novinových otiscích a knižního vydání se nedočkala. Souběžně s tímto textem se v časopi-

4 „Když pan Z. (teď nevím, mám-li si říkat Zevloun nebo Zorro) taky se »na stará kolena« rozhoupe a má chuť na křepčení" (TŮMA-ZEVLOUN 1925b: 5).

5 Vydala Pražská akciová tiskárna, text knižního vydání se shoduje s novinovým.

6 Vydala opět Pražská akciová tiskárna, text tohoto vydání se shoduje s novinovým, ostatně již v *Národních listech* vycházela próza v podobě knižní sazby určené k vystřihování.

se *Letem světem* objevila rozsáhlejší povídka *Příšerné datum* (IDEM 1926/1927), rovněž podepsaná Zorro, s postavou detektiva Estevana Rexe, jež vystupovala již v novele *Kdo to udělal?*.

V létě následujícího roku, na počátku července 1928, vyšla opět v *Národních listech* noticka upozorňující na chystaný román, *Těšitel slabých*, v níž se čtenář znovu setká s postavou detektiva Estevana Rexe, „známou mu již z detektivek Zorrových" (DON Q 1928a: 2).[7] Jak však čtenář u prvního dílu zjistil, autorem nebyl Zorro, nýbrž Don Q. S tímto pseudonymem a postavou Estevana Rexe se čtenář mohl posléze setkat ještě několikrát: v povídce *Silná trojka* uveřejněné v listu *Duch času* (IDEM 1929/1930) a dvou prózách, které otiskl humoristický časopis *Švanda dudák*. Rozsáhlejší text *Robinsonáda detektiva Estevana Rexe* (IDEM 1928b) vycházel na pokračování v průběhu roku 1928 a v následujícím ročníku se v čísle 7 objevila krátká povídka *Španělská detektivka* (IDEM 1929).

Jak tedy naznačují dva odlišné pseudonymy, v pozadí příběhů s Estevanem Rexem mohlo stát více autorů, čemuž nasvědčují i archivní materiály, konkrétně sloupcový obtah povídky *Příšerné datum*, nacházející se v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v osobním fondu Ladislava Tůmy-Zevlouna, poštovní obálka je však adresována jeho synu Vladimírovi (LA PNP). K této rodinné vazbě ostatně poukazují i zvolené pseudonymy, respektive druhý z užitých, Don Q, odkazující na filmovou adaptaci románu *Don Q., Zorrův syn* s Douglasem Fairbanksem v titulní dvojroli, jež na sklonku roku 1925 promítala i československá kina.[8]

Vladimír Tůma (16. 12. 1908–13. 6. 1949) rovněž působil v *Národních listech*, kam nastoupil v roce 1928. Dle biografické poznámky v románu *Dr. Watson dělá zázraky* (1941) zde prošel „všemi rubrikami, psal o všem a pokračoval v psaní povídek a knížek. Byly to většinou veselé detektivky, které vyšly v novinách, časopisech i samostatně jako knihy" (TŮMA 1941: záložka). Pod pseudonymem J. S. Reading uveřejnil tři detektivní prózy — *Souboj o Londýn* (nejprve publikováno na pokračování roku 1937 v *Národních listech* pod vlastním jménem, knižně vydáno roku 1948), *Ospalý vrah* (1938) a *Tajemství tří* (1947), jako Nuník vydal *Junákovu abecedu* (1946) a pod vlastním jménem knihu *Dr. Watson dělá zázraky* (1941, detektivně-humoristický román s prvky sci-fi) a humoristickou prózu *Piniová šiška* (1946). Tůma působil rovněž jako scenárista, v průběhu třicátých a čtyřicátých let bylo zfilmováno několik jeho námětů.[9]

7 „Těšitel slabých", *Národní listy* LXVIII, 1928, č. 186, 7. 7. (večerní vydání), s. 2.

8 Viz např. inzerce v *Rovnosti* („[Kino Edison…]" či „[Bio Rovnost…] *Rovnost* XLI, 1925, č. 276, 9. 10., s. 6) či program kin v *Národní politice* („Zítřejší pražská neděle", *Národní politika* XLIII, 1925, č. 298, 31. 10., s. 3).

9 Více viz *Filmový přehled* (https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/127369/vladimir-tuma).

Zorrovy detektivky

Výše uvedené tři romány, *Její čest*, *Chodí kolem nás…* a *Kdo to udělal?*, spojuje řada tematických a motivických prvků. Všechny tři explicitně demonstrují svou lokální zakotvenost přívlastkem *pražský* v podtitulu, kde rovněž odkazují k detektivnímu žánru. Námětem všech tří próz je finanční kriminalita — krádež peněz, případně defraudace. V každém textu hraje též významnou roli postava novináře, v próze *Její čest* je redaktor Kryštof Lerman dokonce jednou z vyšetřujících figur. Jako další příznačný rys autorské poetiky se jeví tendence k harmonizujícím a výchovným akcentům v závěrech próz — křivě obviněné postavy jsou za předchozí útrapy odměněny klidným životem, chybně jednající osoby prohlédnou své špatné jednání a poučí se z něj.

V kontextu struktury detektivního žánru můžeme v případě románů *Její čest* a *Chodí kolem nás…* hovořit o tendování k lineárně-zvratnému či analytickému typu,[10] v jehož centru stojí nalézání stop a jejich interpretace, jež vyšetřující postupně dovede ke správnému řešení zápletky. Třetí román, *Kdo to udělal?*, má blíže k strukturně odlišnému typu detektivní prózy, tzv. lineární či akční, jež upřednostňuje fyzickou akci detektiva a překvapivost rozluštění. Řešení bývá v této variantě detektivky nalezeno jednoduše, identita pachatele je často odhalena již na počátku vyprávění, jehož těžiště se pak soustředí na proces jeho dopadení. Toho je dosaženo zejména díky osobnostním a fyzickým dispozicím detektiva.

Časopisecké otisky prošly takřka bez reakce, respektive nalézáme různé ohlasy v rámci *Národních listů*, kdy různí autoři (případně sám Tůma pod různými pseudonymy) ve fejetonech doporučují četbu právě otiskovaného románu, ať již ve formě příznivých posudků a ocenění kvalit dané prózy, nebo v beletrizované podobě, kdy manželka půjčí manželovi právě vydaný Zorrův román a požádá jej, aby pohlídal vánočku v troubě, ovšem román je natolik poutavý, že muž kvůli četbě na pečení zcela zapomene a pochoutku nechá spálit (viz JOTA 1925: 1).

Knižní vydání se již dočkalo kritického ohlasu, o obou románech se v *Národních listech* v květnu 1926 zmínil Miroslav Hýsek, v červenci je recenzoval Václav Brtník v deníku *Venkov* a v prosinci téhož roku Václav Zima v týdeníku *Zvon*. Hýsek je hodnotil jako solidní ukázky detektivního žánru, v jejichž pozadí čtenář nalezne spíše domácí realistickou prózu herrmannovského ražení než módní efektní produkci (jejíž ukázkou je pro Hýska román Václava Štěcha *Les krásných žen* [HÝSEK 1926: 1]). Brtník oba romány přirovnal k dobové překladové produkci detektivek, ve kterých spatřuje zdroj pravidel, jichž se při konstruování svých vyprávění Tůma držel — „jak důkladně splésti

10 Blíže k tomuto rozdělení detektivní prózy viz ŘADOVÁ HOLANOVÁ 2018: 68–92; HORVÁTH 2011: 22–54.

zápletku a jakými oklikami vésti k rozuzlení" (BRTNÍK 1926: 4). Zručnost při konstrukci zápletky přiznal Tůmovi i další recenzent, vyčetl mu však určitou schematičnost psychologie postav, ačkoli žánr by Tůmovi dle recenzenta dával možnost zachytit postavy v okamžicích niterného zlomu, v „zápasu dobra se zlem a vášní" (ZIMA 1926: 182). Chválil naopak autorovo vypodobnění pražského prostředí, cenil si též „ušlechtilou tendenci mravní" (IBID.) a považoval oba tituly za dobrou náhradu překladů.

Jak naznačují výše zmíněné recenze, ani jeden z románů se nijak zvlášť nevymykal z původní produkce publikované v tomto období. Pro domácí kritickou obec představovala centrální — a tedy i preferovanou — podobu detektivky její analytická, lineárně-zvratná varianta, kterou Zorrovy knižně publikované detektivky naplňovaly. Rébus, tvořící těžiště zápletky, kterou osoba ve funkci detektiva řeší, nabízel autorům příležitost akcentovat intelektuální rozměr detektivky, kdy je pro úspěšné rozluštění případu nutné předvést značný rozumový a kombinatorní výkon, a tím tento typ literatury „povznést" nad pouhé líčení zločinu.

Novela *Kdo to udělal?* představovala strukturně odlišnou variantu detektivní literatury, tzv. lineární či akční typ. Ten byl však vnímán jako méně hodnotný, potažmo nehodnotný či přímo závadný typ detektivní literatury, přesto byl v dobové produkci hojně zastoupen, například čtenářsky oblíbenými cliftonkami.

Žánrové pole próz Dona Q. a humoresky *Příšerné datum*

I přes nastíněné strukturní odlišnosti nebyla u Zorrových próz pochybnost ohledně žánrového zařazení, ostatně i recenzenti se shodli na označení *detektivní próza*. V případě textů Dona Q. a povídky *Příšerné datum* je však situace značně odlišná, prózy jsou usazeny ve výrazně širším, heterogenním žánrovém poli. Povídka *Příšerné datum*, otiskovaná souběžně s románem *Kdo to udělal?* je v jednom z redakčních paratextů a posléze i v samotném textu označena jako detektivní humoreska, jež se na rozdíl od ostatních popisovaných próz nesoustředí pouze na jeden případ, nýbrž na dva. První, vyšetřování vraždy, se pohybuje v intenci opět spíše akční varianty detektivního žánru, druhý pak osvětluje titul prózy *Příšerné datum*, avšak rozuzlení příhody je komické. Zvláštní je v tomto kontextu i nepoměr rozsahu těchto částí — druhá, titulní zápletka se začne rozvíjet a řešit až v předposledním pokračování prózy.

Román *Těšitel slabých* se svým námětem podobá románům Zorrovým, zápletka se odvíjí od loupeže peněz a cenností v domě továrníka a významnou roli zde hraje novinář Jan Dolina. Žánrově se próza vrací k tradičnější podobě detektivního žánru v jeho akční variantě, a to ve velmi zjednodušené podobě — setkáváme se pouze s lineární strukturou, pachatelé jsou bez velkých pochybností označeni již v počátku vyprávění a děj je soustředěn na

popis snah o jejich dopadení.[11] Plynulost děje narušuje i značné množství postav, jejichž role je pouze epizodní či jejich potenciál není vůbec využit: Dolina takto do svých služeb angažuje malého kamelota, jehož životní příběh novináře dojme a chce mu touto nárazovou prací pomoci. Pověří proto chlapce donáškou jednoho dopisu, po návratu hoch pomůže Dolinovi uspořádat stávající důkazy a informace, čímž jeho služba prakticky končí. V podobně slepé uličce končí Dolinova domluva s číšníkem z krčmy polosvěta, že mu číšník bude předávat informace, ovšem jde o jedinou scénu, kde se tyto postavy setkají, k žádnému dalšímu kontaktu již nedojde.

Tato epizodická přelidněnost se jeví jako příznačný vyprávěcí prvek společný prózám Dona Q. Dějová roztříštěnost zřetelně zesiluje s tím, jak se daný text posouvá po žánrové krajině směrem od detektivky k fúzi s jinými žánry, zejména humoristickými, které můžeme pozorovat v rozsáhlé próze *Robinsonáda Estevana Rexe* a povídce *Silná trojka*. V případě *Silné trojky* jde o parodii, realizovanou na všech úrovních vyprávění, v němž Estevanu Rexovi při vyšetřování případu sekundují Léon Clifton a Sherlock Holmes.

Robinsonáda Estevana Rexe představuje eklektickou směs, v níž je detektivní žánr vytlačován do pozadí. Estevan Rex je na dovolené právě v době, kdy se v Praze koná sjezd Spolku geniálních, legendárních lupičů (přítomni jsou například Fantomas či Arsène Lupin). Po návratu do hlavního města banda lupičů Rexe přepadne a pošle do Tichomoří, kde jej posádka lodi vysadí na pustém ostrově. Po nějaké době nad ostrovem přelétá letadlo a jeho pilotka se setkává se zpustlým detektivem, kterého pokládá za pračlověka. Rozhovor, v němž se pilotka zmíní o člověku-opici, otisknou světové žurnály. Zmínka o pračlověku vzbudí pozornost několika lidí, jež by tuto raritu rádi prozkoumali či vlastnili. K ostrovu tak vyplouvá skupina britských lordů, vědec Freudych a loď cirkusu Aster, jehož členem je i Rexův sluha Bimbo, který pátrá po svém pánovi. Po přistání u ostrova se tyto skupiny potkávají a vzájemně se snaží přelstít a získat domnělého pračlověka. Bimbo záhy zjišťuje, že tento člověk-opice je opravdu jeho pán Estevan Rex. S Bimbovou pomocí se Rexovi různými úskoky podaří do cirkusu prodat jako pračlověka omámeného profesora Freudycha a odcestovat zpět domů. Po roce v Praze vystupuje cirkus Aster se senzací — pračlověkem. Rex se vypravuje na návštěvu, aby profesora osvobodil, ten mu však vysvětlí, že je ve své nové roli spokojen, a dokonce se v ní střídá s ředitelem cirkusu.

11 Připomeňme, že podobně jsou strukturovány příběhy o Fantomasovi, démonickém zločinci, jenž tyranizuje Paříž a celou Francii. První knihy s touto postavou se objevily roku 1911 a o dva roky později vznikly první filmové adaptace. České překlady vyšly péčí Jana Fromka v nakladatelství Odeon v letech 1929–1930 s obálkami od Jindřicha Štyrského.

Jak naznačuje výše uvedená synopse, příběh je tvořen řadou epizod, jež spolu vzájemně souvisí často pouze velmi volně, respektive jedna vyplývá z druhé či ji inspiruje, ale nerozvíjí ústřední dějovou linii, která se ve sledu epizod v podstatě rozplývá do několika větších tematických bloků. Jednotlivé epizody akcentují humoristický či přímo parodický potenciál, jenž postavy a postupy spjaté s detektivkou nabízí. Figury ze světa Estevana Rexe zde doplňují detektivové a zločinci světové literatury.

Imaginární svět Estevana Rexe

Jak jsme se pokusili výše popsat, jednotlivé texty nespojuje žánrová charakteristika, nýbrž budovaný imaginární svět. Již od prózy *Kdo to udělal?* doprovází Rexe věrný sluha, černoch Bimbo.[12] V povídce *Příšerné datum* se čtenář seznamuje s rodinou detektiva Rexe — manželkou Evelinou a dcerou Mary — a též Rexovým pravým jménem, František Halama. Objevil se zde též novinář Herman Fuchs, jenž se pokouší s detektivem získat rozhovor. Všechny tyto figury se vracejí v dalších prózách s Estevanem Rexem, především pak v žánrových mixech (*Robinsonáda detektiva Estevana Rexe*, *Silná trojka*). Román *Těšitel slabých* do Rexova světa uvedl postavu policejního inspektora Kolmy, s nímž se čtenář může setkat ještě v pozdější *Robinsonádě*, poprvé a naposledy se v *Těšiteli slabých* vyskytuje Věra Broncová (psáno též Bromová), prezentovaná rovněž jako dcera Estevana Rexe.

V kontextu české detektivní prózy dvacátých let šlo o jeden z prvních pokusů o vytvoření sdíleného imaginárního světa situovaného do českého prostředí. Připomeňme na tomto místě příhody pražského detektiva Jiřího Trmala, uveřejňované v počátku roku 1910 v časopise *Maska*, které můžeme chápat jako Rexova „přechůdce".[13] Případy detektiva Trmala vycházely v rámci cyklu nazvaného „Z pamětí…" a střídalo se zde několik postav (vyšetřovatelé z Rakouska, Itálie a Ameriky) a prostředí. Zatímco rakouský detektiv vyšetřoval zejména zločiny spjaté s politikou a Američanka Griffithová se věnovala rozsáhlé paletě provinění včetně excentrických vražd, Trmalovy kauzy byly obyčejnější, primárně z ranku ekonomické kriminality (loupeže, padělání peněz, zpronevěra). Pro tyto povídky, jež se odehrávaly v českých zemích, byla příznačná ironie, která se u ostatních detektivů z cyklu „Z pamětí…" neobjevovala, a rovněž určitá „selhání", kdy vyšetřování trvá ve srovnání se zahraničními detektivy příliš dlouho nebo není korunováno dopadením pachatele.

12 V tomto kontextu připomeňme rovněž černošského sluhu Matthewse, působícího ve službách Léona Cliftona, či sluhu Billa, známého z německé série detektivek s postavou Toma Sharka.

13 K časopisu *Maska* viz ŘADOVÁ HOLANOVÁ 2018.

Ve světě próz s Estevanem Rexem nalezneme podobné motivy (např. časté vyšetřování ekonomické kriminality) či postupy (ironie). Představují určitý spodní proud na cestě za specificky českou detektivkou, pro niž je obtížné vyhovět čtenářskému očekávání, formovanému prózami odehrávajícími se ve scenériích, kterými česká krajina buď nedisponuje (venkovská sídla), nebo zde teprve vznikají (velkoměsta). Explicitně tento problém vypíchnul Miroslav Hýsek v recenzi Vachkova *Tajemství obrazárny*:

> Ale velké figury jasnozřivých literárních detektivů s proslulým Sherlockem Holmesem v čele byly u nás známy a oblíbeny dávno, než nyní do jejich šlépějí vstoupili čeští jejich žáci; že se u nás do války nevytvořil významnější český detektivní román, souvisí asi s našimi tehdejšími poměry a s celým rázem literatury, jež rostla z našeho života a měla v něm své určité poslání. Náš český život neměl ještě rozlohy a pestrosti velkého světa, jež umožňují napínavé příběhy detektivní.
> (HÝSEK 1928: 9)

Závěrem

Svět Estevana Rexe představuje svérázný pokus nabídnout českému čtenáři oblíbený žánr s dějem odehrávajícím se v domácím prostředí. Pozoruhodný je jednak snahou o vytvoření seriálového hrdiny, potažmo sdíleného imaginárního světa, v němž se detektiv Rex a další postavy pohybují, jednak též volbou žánrů jednotlivých próz. Autoři, především pak Don Q., nabízí čtenáři různé žánrové varianty spjaté s detektivkou a dalšími dobově oblíbenými podobami, jako byla humoreska či parodie. Z období dvacátých let známe řadu těchto „žánrových fúzí" spjatých s detektivkou (Joe Smetana: *Rouletabille v Čechách* [1922], František P. Vožický: *Detektivní parodie* [1922], B. B. Buchlovan: *Nejposlednější dobrodružství Leona Cliftona* [1925]).

Chronologický pohled na prózy s Estevanem Rexem naznačuje pohyb od relativně žánrově „čistších" podob k hybridnějším, které můžeme číst jako pokus adaptovat oblíbený žánr v podobě, která by lépe vyhovovala „malému národu", kdy český detektiv nemůže „být dokonalým hrdinou, spíše ironii podrobovaným antihrdinou" (ŘADOVÁ HOLANOVÁ 2018: 92).

Tato studie vyšla v rámci projektu *Obrysy české populární literatury 1918–1939: díla a kontexty* podpořeného Grantovou agenturou České republiky (grant č. GA20-09848S).

Prameny

Literární archiv Památníku národního písemnictví (LA PNP)
Rukopisy cizí. Tůma Vladimír: Estevan Rex, článek, ukl. č. k8, P. č. 497, č. přír. 180/62, ev. jed. 1 rkp.

BRTNÍK, Václav
1926 „Literatura"; *Venkov* XXI, č. 159, 8. 7., s. 3–4

DON Q.
1928a „Těšitel slabých"; *Národní listy* LXVIII, č. 186, 7. 7. (večerní vydání), s. 2
1928b „Robinsonáda detektiva Estevana Rexe"; *Švanda dudák* XXXVIII, č. 1, 2. 12. 1927, s. 14 — č. 24, 23. II., s. 383
1929 „Španělská detektivka"; *Švanda dudák* IXL, č. 7, 8. 3. 1929, s. 100–102
1929–1930 „Silná trojka"; *Duch času* LII, č. 7, 108–111

HÝSEK, Miloslav
1926 „Z nových románů"; *Národní listy* LXVI, č. 145, 28. 5., s. 1
1928 „Dva romány"; *Národní listy* LXVIII, č. 304, 2. II., s. 9

[INZERÁT]
1925a „Náš nový román"; *Národní listy* LXV, č. 166, večerní vydání, s. 2
1925b „Náš nový román"; *Národní listy* LXV, *Národ* — č. 1, 28. 10. s. 4
1925c „Zorrův právě skončený detektivní román"; *Národní listy* LXV, č. 249, II. 9. (večerní vydání), s. 3

JOTA
1925 „Jak Zorro spálil vánočku…"; *Národní listy* LXV, ráno 2, č. 52, 28. 12, s. 1

STANĚK, Josef
1928–1929 „Zevloun: Zlatý »strejda« Áda"; *Česká osvěta* XXV, č. 6, s. 253

TŮMA, Vladimír
1941 *Dr. Watson dělá zázraky* (Praha: Kvádr)

TŮMA-ZEVLOUN, Ladislav
1925a „Týdenní táčky. Bylo trochu sprosté…"; *Národní listy* LXV, č. 170, 21. 6., s. 5
1925b „Týdenní táčky. Od té doby…"; *Národní listy* LXV, č. 251, 13. 9., s. 5

ZIMA, Václav [vz.]
1926 „Literatura. Zorro-Zevloun: Její čest…"; *Zvon* XXVII, č. 13, s. 182

ZORRO
1925 „Její čest. Pražský detektivní román"; *Národní listy* LXV, č. 166, 17. 6., večerní vydání, s. 2 — č. 249, II. 9. (večerní vydání), s. 3
1925–1926 „Chodí mezi námi. Pražský detektivní román"; *Národ* I, č. 1, 28. 10. 1925, s. 5 — *Národní listy* LXVI, č. 23, 21. 1. 1926, s. 4
1927 „Příšerné datum"; *Letem světem* I, č. 20, 10. 3., s. 2 — č. 28, 5. 5., s. 6
1927a „Kdo to udělal? Detektivní novela z pražského ovzduší"; *Národní listy* LXVII, ráno, č. 3, 17. 1., s. 4 — č. 28, II. 7., s. 4
1927b „Kdo to udělal? Detektivní novela z pražského ovzduší"; *Národní listy* LXVII, č. 16, 18. 4.,s. 4

Literatura

HORVÁTH, Tomáš
2011 *Tajomstvo a vražda. Model a dejíny detektívneho žánru* (Bratislava: Veda)

ll [= LANTOVÁ, Ludmila]
2008 „Tůma-Zevloun, Ladislav"; in: Luboš Merhaut (ed.): *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 4/I S–T* (Praha: Academia), s. 1043–1044

ŘADOVÁ HOLANOVÁ, Markéta
2018 *Cesta k žánru. K rané historii detektivky v české literární kultuře (do roku 1928)*; dizertace (Praha: Filozofická fakulta)

WOLF, Mark J. P.
2012 *Building Imaginary Worlds. The Theory and History of Subcreation* (New York/London: Routledge)

Creative Commons

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons — Uveďte původ — Neužívejte komerčně — Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní licence. Licenční podmínky jsou dostupné zde: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.cs.